

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN BİLİŞSEL STİLLERİNE GÖRE AHLAKİ VE SOSYAL KURAL ANLAYIŞLARI♦

Zarife SEÇER*
Nadir ÇELİKÖZ**
Songül YAŞA***

ÖZET

Bu araştırmada, okul öncesi dönemdeki hızlı doğrucu, yavaş doğrucu (reflektif), hızlı yanlışçı (impulsif) ve yavaş yanlışçı çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışları karşılaştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Erzurum İl merkezindeki ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden beş-altı yaş grubu 300 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada Smetana (1981) tarafından geliştirilen çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışlarını değerlendiren 10 resim kullanılmıştır. Çocukların hızlı doğrucu, yavaş doğrucu, hızlı yanlışçı ve yavaş yanlışçı bir bilişsel stile sahip olup olmadığını belirlemek içinde Wright (1971) tarafından geliştirilen Kansas Okul Öncesi Çocuklar İçin Düşünsellik-İç tepisellik Ölçeğinin A formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler t testi kullanılarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi dönem, ahlaki ve sosyal kurallar, bilişsel stil.

ABSTRACT

In this research, fast accurate, reflective, impulsive, and slow inaccurate of children's moral and social rule knowledges been compared in preschool period. The sample of this study was 300 five-six years old children from elementary schools' preschool classes in Erzurum province of Turkey. In this research 10 pictures which have been designed by Smetana (1981) are used in order to evaluate the children's moral and social knowledge. Kansas Reflection-Impulsivity Scale for Preschool (KRISP-A) which is developed by Wright (1971) has been used to determine that children has fast-accurate reflective, impulsive and slow-inaccurate cognitive style or not. t Test are used to statistically analyze in the gathered datas.

Keywords: Preschool period, moral and social rules, cognitive style.

GİRİŞ

Uzmanlara göre (Bilir ve Bal, 1989; Cüceloğlu, 1991; Gander ve Gardiner, 1993; Atkinson, Atkinson ve Hilgard, 1995; Lopez ve Lopez, 1998; Aydın, 2000) okul öncesi dönem, çocuğun içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını ve o toplumun kültürel yapısına uygun davranış ve alışkanlıkları kazanmaya başladığı bir dönemdir. Bu dönemdeki çocuğun insan ilişkilerini algılaması ve bu alandaki bilişsel gelişmesi onun ahlaksal düşüncesinin temelini oluşturmaktadır. Çocukların ahlaki standartları, bilişsel yeterlik ve sosyal etkileşimlere bağlı olarak gelişmektedir. Kohlberg çocukları, kendi ahlak standartlarını geliştiren "ahlak felsefecileri" olarak görmektedir, bu standartlar her zaman anne-baba yada

♦ Bu araştırma Kıbrıs'ta 27-30 Haziran 2006 tarihleri arasında gerçekleştirilen Avrupa Birliği Sürecinde Okul öncesi Eğitimin Bugünü ve Geleceği Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Kongrede alınan geri bildirimler sonucu yeniden gözden geçirilmiştir.

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi

** Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi

*** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu

akranlardan kaynaklanmaz, çocukların sosyal çevreleriyle bilişsel etkileşimlerinden doğar ve ahlaki gelişim için bilişsel gelişim zorunludur. Bilişsel yetenekler, toplumsal algı yetenekleri ve ahlaki akıl yürütme arasında sıkı bir ilişki vardır.

Araştırmacılar (Gander ve Gardiner, 1993) çocukların bilgileri birbirlerinden farklı olarak kendi özgül algılama, işleme ve anımsama yolları olduğunu ileri sürmektedir. Bunlar çocukların performans kapasitelerinin ölçüldüğü yetenek farklılıkları değil, daha çok düşünme tarzı ve biçimi ile ilgili farklılıklardır. Uzmanların bu farklılıkları araştırdıkları yollardan birisi de, bireyin bilişsel üslubunu betimleme ve değerlendirme şeklindedir. Bilişsel üslup, çocukların bireysel olarak bir göreve yaklaşım tarzı olarak tanımlanmaktadır. Araştırmacıların belirlediği bilişsel üsluplardan biri de kavramsal tempo diye de adlandırılan bilişsel tempodur. Bilişsel tempo içtepsel (impulsif) yada düşünsel (reflektif) olabilir. Reflektif-impulsif bilişsel stil yüksek derecede belirsizlik içeren problem çözme durumlarında bireylerin karar verme süreleri ile performanslarını içeren bilişsel sistemin bir özelliği olarak tanımlanır. Bireylerin problem çözmek için başvurdukları bilgiyi toplama, işleme, organize etme yolları birbirinden oldukça farklıdır. Reflektif-impulsif bilişsel stili, Benzer Şekilleri Eşleştirme testini (Matching Familiar Figures Test-MFFT) kullanarak ölçülebilen bir özellik haline getiren ilk araştırmacı Kagan ve meslektaşlarıdır (1964). Benzer Şekilleri Eşleştirme testi, alternatif pek çok şekil içinden modelin aynısını bulmak için görsel karşılaştırma yapmayı gerektiren bir testtir. Bunun sonucunda iki değişken ölçülür bunlar cevap verme zamanı dediğimiz latency ve doğru yanıt verme dediğimiz hata sayısıdır. Kagan ve meslektaşları bireyleri ortalama ile ilişkili olarak iki değişkenden elde ettikleri puanlara göre iki gruba ayırmıştır. Buna göre reflektif bireyler yani uzun düşünme süresine sahip çok sayıda doğru yapanlar. İmpulsif bireyler, kısa düşünme süresi sahip çok az doğru yapanlar olarak sınıflandırmıştır. Diğer bir deyişle, impulsif çocuklar Benzer Şekilleri Eşleştirme testine acele yanıtlar verme eğilimindedirler. Verileri ya da harekete geçiren etkileri çözümlenmek, analiz etmek için çok az zaman kullanırlar. Bu yüzden pek çok hata yaparlar. Reflektif çocuklar daha dikkatlidirler. Verilerin analizinde daha fazla süre kullanırlar ve daha az hata yaparlar (Gargallo, 1993).

Okulöncesi dönemdeki çocukların hızlı doğrucu, yavaş doğrucu, hızlı yanlışçı ve yavaş yanlışçı olup olmadığını saptamak için Wright (1971) tarafından geliştirilen Kansas Okul Öncesi Çocuklar İçin Düşünsellik-İçtepsellik ölçeği (Kansas Reflection-Impulsivity for Preschool-KRISP) kullanılmaktadır. Bu ölçeğin hata sayısı ve cevap verme süresi puanlarına göre çocuklar hızlı doğrucu, yavaş doğrucu, hızlı yanlışçı ve yavaş yanlışçı olarak isimlendirilmektedir. Buna göre;

1. Hızlı doğrucular: Kansas Okul Öncesi Çocuklar İçin Düşünsellik-İçtepsellik ölçeğinde ortancanın altında hata yapıp ortancanın altında cevap verme süresine sahip olanlar.

Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bilişsel Stillere Göre Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışları

2. Reflektifler(düşünseller)-yavaş doğrucular-: Kansas Okul Öncesi Çocuklar İçin Düşünsellik-İçtepissellik ölçeğinde ortancanın altında hata yapıp ortancanın üstünde cevap verme süresine sahip olanlar.
3. İmpulsifler(içtepisseller)-hızlı yanlışçılar: Kansas Okul Öncesi Çocuklar İçin Düşünsellik-İçtepissellik ölçeğinde ortancanın üstünde hata yapıp ortancanın altında cevap verme süresine sahip olanlar.
4. Yavaş yanlışçılar: Kansas Okul Öncesi Çocuklar İçin Düşünsellik-İçtepissellik ölçeğinde ortancanın üstünde hata yapıp ortancanın üstünde cevap verme süresine sahip olanlar olarak tanımlanmaktadır.

Okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışlarını etkileyen pek çok faktör vardır. Bu faktörlerden birinde bilişsel stil olduğu söylenebilir. Bunun yanında çocukların bilişsel stilleri ile ahlaki ve sosyal kural anlayışları arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu belirleyebilecek çalışmaların son derece sınırlı olduğuda görülmektedir. Bu çalışma, hem toplumsal kurallara uygun hareket eden, ahlaki ve sosyal kuralları içselleştirmiş sağlıklı bireyler yetiştirme açısından hem de bu konuda çalışma yapanlara temel veriler sağlanması açısından önemlidir. Bu bağlamda, bu çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsallaşmasına katkıda bulunan ahlaki ve sosyal kuralları fark etme durumlarının, bilişsel stillere göre farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmeye çalışılacaktır.

Problem Cümlesi

Bu çalışmada okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların hızlı doğrucu, reflektif, impulsif ve yavaş yanlışçı olma durumlarına göre ahlaki ve sosyal kural anlayışları farklılaşmakta mıdır? sorusuna cevap aranmıştır.

Alt Problemler

1. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu hızlı doğrucu, reflektif, impulsif ve yavaş yanlışçı çocukların ahlaki kural anlayışı (ciddiyet, otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme, ceza) alt boyutlarına ait puan ortalamaları arasında fark var mıdır?

2. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu hızlı doğrucu, reflektif, impulsif ve yavaş yanlışçı çocukların sosyal kural anlayışı (ciddiyet, otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme, ceza) alt boyutlarına ait puan ortalamaları arasında fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu hızlı doğrucu, reflektif, impulsif ve yavaş yanlışçı çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışlarının incelendiği bu çalışmada var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeye çalışan genel tarama modeli kullanılmıştır. Çünkü tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumu, olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1999).

Evren ve Örneklem

Örneklem seçiminde Krejcie ve Morgan (1970) tarafından bildirilen teknik kullanılmıştır. Sözü edilen bu teknik çerçevesinde Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2005-2006 eğitim öğretim yılı verilerine dayanılarak Erzurum Merkezindeki ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 5-6 yaş grubu 300 çocuk örneklem olarak alınmıştır.

Tablo 1'de örnekleme alınan hızlı doğrucu, reflektif, impulsif ve yavaş yanlışı çocukların yaşlara ve cinsiyetlere göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 1. Reflektif, Hızlı Doğrucu, Yavaş Yanlışı ve İmpulsif Çocukların Yaşlara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımları

Bilişsel Tempo	Cinsiyet	Yaşlar		Toplam	
		5 yaş	6 yaş		
Hızlı doğrucular	Kız	6	31	37	85
	Erkek	4	44	48	
Reflektifler	Kız	3	28	31	76
	Erkek	4	41	45	
İmpulsifler	Kız	9	34	43	100
	Erkek	11	46	57	
Yavaş yanlışılar	Kız	4	8	12	39
	Erkek	3	24	27	
Toplam		44	256	300	

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışlarını tespit etmek için kullanılan resimler, Smetana (1981) tarafından geliştirilmiştir. Araştırmada çocukların ahlaki kurallarla ilgili anlayışını tespit etmek için ahlaki kuralların ihlal edilmesini gösteren 5 resim, sosyal kurallarla ilgili anlayışını ölçmek için sosyal kuralların çiğnenmesini gösteren 5 resim olmak üzere toplam 10 resim kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlilik çalışmasında uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzmanların görüşleri arasındaki tutarlılık $r=0.81$ olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin, test yeniden test güvenilirliği $r=0.78$ 'dir (Seçer, Sarı ve Olcay, 2006).

Ahlaki kurallar ile ilgili çocuklara gösterilen resimler şunlardır;

- Resim 1. Bir çocuk diğerine vuruyor,
- Resim 2. Bir çocuk oyuncak ayısını paylaşmak istemiyor,
- Resim 3. Bir çocuk diğer çocuğu itiyor,
- Resim 4. Bir çocuk diğerine su atıyor,
- Resim 5. Bir çocuk diğer çocuğun elmasını zorla alıyor.

Sosyal kurallarla ilgili çocuklara gösterilen resimler şunlardır;

- Resim 1. Bir çocuk oyuna katılmıyor,
- Resim 2. Bir çocuk hikaye saatinde istenilen yere oturmuyor,
- Resim 3. Bir çocuk elmayı yedikten sonra kabuklarını çöpe değil yere atıyor,
- Resim 4. Bir çocuk doğru yere oyuncuğunu koymuyor,

Resim 5. Bir çocuk paltosunu askıya asmıyor ve yere atıyor.

Araştırmada çocukların hızlı doğrucu, reflektif, impulsif ve yavaş yanlışı olup olmadığını belirlemek için de Wright (1971) tarafından geliştirilen Kansas Reflection-Impulsivity Scale for Preschool (KRISP-A): Kansas Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklar İçin Düşünsellik-İçtepissellik Ölçeği A formu kullanılmıştır. Bu ölçek 10 şekilden oluşmaktadır. Ayrıca 10 şekilden önce çocuklara testin nasıl çözüleceği ile ilgili bilgi veren 5 örnek şekilde bulunmaktadır. Ölçek uygulaması araştırmacılar tarafından her çocukla bireysel olarak sessiz bir odada gerçekleştirilmiştir. Her çocuk için uygulama yaklaşık olarak 25-30 dakika sürmüştür.

Araştırmacılar çocukla birlikte önce 5 örnek şekil üzerinde çalışmış, daha sonra ölçeğin uygulamasına geçmiştir. Ölçekte yer alan şekiller sırayla gösterilmiştir. Araştırmacılar hedef şeklin ve hedef şekille hemen hemen aynı olan şekillerin yer aldığı dosyayı aynı anda çocuğa sunmuşlardır. Araştırmacılar “Bak Ahmet bu sayfada bir top var bu topun aynısı olan topu senin önündeki sayfada yer alan top çizimleri içinden bul ve göster” talimatını verir vermez kronometreye basmış ve çocuğun ilk verdiği cevap süresini daha önceden çocuğun adına düzenlenmiş olan kağıda not etmişlerdir. Çocuğun verdiği cevap doğru değilse yanlış cevap olduğu söylenip doğru cevabı bulması için yeniden teşvik edilmiştir. Doğru yanıt verene kadar yaptığı hataların sayısı da bu arada cevap kağıdına yazılmıştır. 10 şekil bir oturumda tamamlanmıştır. Her çocuğun ölçekten elde ettiği toplam cevap verme süresi ve hata sayısı ayrı ayrı toplanmıştır.

Kansas Okul Öncesi Çocuklar İçin Düşünsellik-İçtepissellik ölçeği-A formunun kapsam ve görünüş geçerliliği çalışmasında uzman görüşlerine başvurulurken, güvenilirlik çalışmaları için puanlayıcı güvenilirliği, test tekrar test ve testi yarılama güvenilirlikleri incelenmiştir. Puanlayıcı güvenilirliği için Konya’da okul öncesi eğitime devam eden 6 yaş grubu 30 öğrenci iki ayrı gözlemci tarafından değerlendirilmiştir. Öğrencilerin A formuna yönelik tepki süresini değerlendirmede iki gözlemci arasında korelasyon $r=0.83$ bulunurken, hata sayısında $r=0.78$ bulunmuştur. Testin güvenilirliğinin bir diğer göstergesi olarak, test tekrar test güvenilirliği incelenmiştir. Bu amaçla Konya il merkezinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu 303 kişilik bir çalışma grubu seçilmiş ve ölçek iki hafta ara ile iki kez uygulanmış ve iki uygulama puanları arasındaki Pearson korelasyon katsayısı incelenmiştir. A formu için hata sayısı $r=0.74$; tepki süresi $r=0.89$ bulunmuştur. Aynı grup üzerindeki iki ayrı uygulama sonuçları arasında pozitif yönde anlamlı $p<.01$ düzeyde ilişki olduğu gözlenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda, ölçeğin iki uygulaması arasındaki tutarlılığın kabul edilebilir düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Testin güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla testi yarılama yöntemi de kullanılmıştır. Form A için tepki süresine yönelik Spearman-Brown formülüyle hesaplanan korelasyon katsayısı $r=0.85$; hata sayısı için $r=0.71$ bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan ölçeklerin uygulaması iki oturumda gerçekleştirilmiştir. Birinci oturumda çocuklara Wright'ın (1971) geliştirdiği Kansas Okul Öncesi Çocuklar İçin Düşünsellik-İçtepisellik Ölçeği A formu uygulanmıştır. Daha sonraki oturumda da Smetana'nın (1981) geliştirdiği resimler gösterilmiştir. Her oturumda çocuklarla bireysel olarak yaklaşık yarım saat görüşülmüştür. Çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışını belirlemek için kullanılan Smetana (1981) tarafından geliştirilen resimlerde gösterilen olayın ciddiyet derecesini belirlemek için üç yüz ifadesinden yararlanılmıştır. Üç yüz ifadesi abartılı bir şekilde tanımlanmıştır. Birinci yüz ifadesi, resimlerde geçen olayı kabul eden gülen bir yüz, ikinci yüz ifadesi, resimlerdeki olayı biraz yanlış bulan biraz kızan bir yüz ifadesi, üçüncü yüz ifadesi ise resimlerdeki olayı çok yanlış bulan ve çok kızan bir yüz ifadesidir. Yüz ifadeleri ile ilgili çocuklara önce bilgi verilmiş daha sonra 10.8x11 cm kartlar üzerine çizilmiş ve renklendirilmiş resimler belli bir sıra izlemeden gösterilmiştir. Her resimle ilgili çocuklara değişmeyen beş soru sorulmuştur. Resimler gösterildiği sırada sorulan sorular çocuğun ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili anlayışını değerlendirmeye yöneliktir.

Çocuklara sorulan sorular şunlardır;

Soru 1- Sence bu olay doğru mu yanlış mı? Eğer yanlışsa ne kadar yanlıştır?

Soru 2- Resimdeki çocuğun yaptığını öğretmeni görmese çocuğun bu davranışı doğru mu olur yanlış mı olur?

Soru 3- Resimdeki olayla ilgili daha önceden koyulmuş bir kural olmasa çocuğun bu davranışı doğru mu olur yanlış mı olur?

Soru 4- Resimdeki bu çocuk başka okulda ya da evde böyle davransa sence doğru mu olur yanlış mı olur?

Soru 5- Öğretmeni bu çocuğa davranışından dolayı ceza versin mi? Eğer evetse ne kadar ceza versin? Az mı yoksa çok mu ceza versin?

Yukarıda da görülebileceği gibi, soru 1; çocukların ahlaki ve sosyal kurallar ile ilgili ciddiyet algısını, soru 2; çocukların ahlaki ve sosyal kurallar ile ilgili otorite yokluğu algısını, soru 3; çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili kural yokluğu algısını, soru 4; çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili genelleme algısını soru 5; ahlaki ve sosyal kuralların ihlali durumunda çocukların ceza tutumunu ölçmektedir.

Verilerin Analizi

Birinci aşamada her çocuğun Kansas Okul Öncesi Çocuklar İçin Düşünsellik-İçtepisellik Ölçeği A formunda yer alan 10 şekilden elde ettikleri ilk cevap verme süresinin toplamı ve yaptıkları hata sayılarının toplamı ayrı ayrı kodlanmıştır. Daha sonra her çocuğun düşünme süresi ve hata puanları ortancaya bölme yöntemi kullanılarak göre aşağıda verilen dört gruptan birine dahil edilmiştir.

1. Hızlı doğrucular: Grubun ortancasından daha az zaman kullanıp ve ortancasından daha az hata yapanlar.

2. Yavaş doğrucular (reflektifler-düşünseller): Grubun ortancasından daha fazla zaman kullanıp ve ortancasından daha az hata yapanlar.

Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bilişsel Stillere Göre Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışları

3. Hızlı yanlışılar (impulsifler-içtepiseller): Grubun ortancasından daha az zaman kullanıp ve ortancasından daha fazla hata yapanlar.

4. Yavaş yanlışılar: Grubun ortancasından daha fazla zaman kullanıp ve ortancasından daha fazla hata yapanlar.

Çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili ciddiyet algısı alt boyutunu ölçmek için her deneğe resimlerdeki olaylar hakkındaki kararını bildirebileceği üç farklı yüz ifadesi gösterilmiştir. Her resimle birlikte çocuğun önüne yüz ifadelerini içeren kartlar sıralanmış ve resimde gösterilen olaya tepkin nasıl olurdu yüz ifadelerinden birini seçer misin? diye sorulmuştur. Puanlamada da bu yüz ifadelerinden yararlanılmıştır. 1. yüz ifadesi; mutlu (onaylayan)=1 puan, 2. yüz ifadesi; biraz kızgın (onaylamayan)=2 puan, 3. yüz ifadesi; çok kızgın (hiç onaylamayan, bu çok kötü bir şey)=3 puandır.

Çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili otorite yokluğu, kural yokluğu ve genelleme alt boyutlarına ait cevaplarını değerlendirmek için resimdeki çocuğun bu davranışını öğretmeni görmese, önceden bu olayla ilgili koyulmuş kural olmasa bu davranışının doğru olup olmadığı ve okul dışındaki yerlerde örneğin, ev, park, komşu evi gibi bu davranışın yapılıp yapılmayacağı sorulmuştur. Doğru veya yapılabılır cevabı "0" puan yanlış ya da yapılamaz cevabı "1" puan ile puanlanmıştır.

Ahlaki ve sosyal kuralların çiğnenmesi durumunda, çocuğun ceza ile ilgili tutumunu ölçmek için, resimdeki davranışı yapan çocuğa yaptığı davranıştan dolayı öğretmenin ceza verip vermemesi gerektiği sorulmuştur. Ceza vermesin cevabı "0" puan, ceza versin ama az versin cevabı 1 puan, çok ceza versin cevabı 2 puan ile puanlanmıştır. Her çocuğun önce ahlaki kurallarla ilgili gösterilen 5 resimden her alt boyutla ilgili elde ettiği puanlar toplanmıştır. Daha sonra sosyal kurallarla ilgili gösterilen 5 resimden her bir alt boyuttan elde ettiği puanlar toplanmıştır. Böylece her çocuğun ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili ciddiyet, otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme ve ceza alt boyutlarına ait puanları elde edilmiştir. Elde edilen veriler t testi ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmadan elde edilen sonuçlar tablolar halinde aşağıda sunulmuştur. Hızlı doğrucu ve reflektif çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı alt boyutları puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü t testi ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Hızlı doğrucu ve Reflektif Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışı Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışı Alt Boyutları	Bilişsel Tempo	n	\bar{X}	ss	t	P
Ahlak Ciddiyet	Hızlı doğrucular	85	11.53	2.64	1.06	,288
	Reflektifler	76	11.99	2.78		
Ahlak Otorite Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.66	0.98	0.77	,439
	Reflektifler	76	4.78	0.93		
Ahlaki Kural Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.51	1.14	1.18	,239
	Reflektifler	76	4.71	1.04		
Ahlak Genelleme	Hızlı doğrucular	85	4.81	0.74	0.59	,551
	Reflektifler	76	4.88	0.73		
Ahlak Ceza	Hızlı doğrucular	85	8.86	2.20	0.28	,776
	Reflektifler	76	8.96	2.31		
Sosyal Ciddiyet	Hızlı doğrucular	85	11.25	2.95	1.09	,277
	Reflektifler	76	11.78	3.19		
Sosyal Otorite Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.36	1.27	2.13*	,035
	Reflektifler	76	4.74	0.88		
Sosyal Kural Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.49	1.17	0.32	,746
	Reflektifler	76	4.55	1.11		
Sosyal Genelleme	Hızlı doğrucular	85	4.73	0.83	0.04	,967
	Reflektifler	76	4.72	0.90		
Sosyal Ceza	Hızlı doğrucular	85	8.65	2.25	1.15	,249
	Reflektifler	76	9.04	2.02		

*p<0.05

Tablo 2’de de görüldüğü gibi, reflektif ve hızlı doğrucu çocukların ahlaki kural anlayışı alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmazken, sosyal kural anlayışı otorite yokluğu alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmektedir ($t=2.13$; $p<0.05$). Buna göre, reflektif çocukların hızlı doğrucu olan çocuklara göre sosyal kurallara otorite olmasa bile uyulması gerektiği algısına sahip oldukları yani sosyal kuralları içselleştirdikleri söylenebilir.

Hızlı doğrucu ve impulsif çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgisi alt boyutları puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü t testi ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3’te verilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde, ahlaki kural bilgisi ciddiyet alt boyutunda hızlı doğrucu çocuklarla impulsif çocukların puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($t=2.55$; $p<0.05$). Diğer bir ifadeyle, hızlı doğrucu çocuklar impulsif akranlarına göre ahlaki kuralları daha fazla ciddiye almaktadırlar. Buna göre KRISP ölçeğinden elde edilen hata sayısı puanlarının çocukların ahlaki kural anlayışları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Ayrıca hızlı doğrucu ve impulsif çocukların ahlaki kural anlayışı, otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme ve ceza alt boyutlarında

Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bilişsel Stillere Göre Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışları

ve sosyal kural bilgisi alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 3. Hızlı doğrucu ve İmpulsif Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışı Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışı Alt Boyutları	Bilişsel Tempo	n	\bar{X}	ss	t	P
Ahlak Ciddiyet	Hızlı doğrucular	85	11.53	264	2.55*	,012
	İmpulsifler	100	10.53	3.06		
Ahlak Otorite Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.66	0.98	1.07	,286
	İmpulsifler	100	4.47	0.94		
Ahlaki Kural Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.51	1.14	0.36	,715
	İmpulsifler	100	4.57	1.16		
Ahlak Genelleme	Hızlı doğrucular	85	4.81	0.74	1.34	,180
	İmpulsifler	100	4.61	0.87		
Ahlak Ceza	Hızlı doğrucular	85	8.86	2.20	0.60	,547
	İmpulsifler	100	8.66	1.87		
Sosyal Ciddiyet	Hızlı doğrucular	85	11.25	2.95	1.89	,060
	İmpulsifler	100	10.43	3.13		
Sosyal Otorite Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.36	1.27	0.49	,622
	İmpulsifler	100	4.46	1.20		
Sosyal Kural Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.49	1.17	0.50	,613
	İmpulsifler	100	4.58	0.85		
Sosyal Genelleme	Hızlı doğrucular	85	4.73	0.83	1.22	,223
	İmpulsifler	100	4.54	0.86		
Sosyal Ceza	Hızlı doğrucular	85	8.65	2.25	0.80	,420
	İmpulsifler	100	8.90	2.02		

*p<0.05

Tablo 4. Reflektif ve İmpulsif Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışı Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Alt Boyutları	Bilişsel Tempo	n	\bar{X}	ss	t	P
Ahlak Ciddiyet	Reflektifler	76	11.99	2.64	3.52*	,001
	İmpulsifler	100	10.53	3.06		
Ahlak Otorite Yokluğu	Reflektifler	76	4.78	0.98	1.69	,092
	İmpulsifler	100	4.47	0.94		
Ahlaki Kural Yokluğu	Reflektifler	76	4.71	1.14	0.80	,423
	İmpulsifler	100	4.57	1.16		
Ahlak Genelleme	Reflektifler	76	4.88	0.74	1.74	,083
	İmpulsifler	100	4.61	0.87		
Ahlak Ceza	Reflektifler	76	8.96	2.20	0.86	,388
	İmpulsifler	100	8.66	1.87		
Sosyal Ciddiyet	Reflektifler	76	11.78	2.95	2.91*	,004
	İmpulsifler	100	10.43	3.13		
Sosyal Otorite Yokluğu	Reflektifler	76	4.74	1.27	1.56	,120
	İmpulsifler	100	4.46	1.20		
Sosyal Kural Yokluğu	Reflektifler	76	4.55	1.17	0.16	,873
	İmpulsifler	100	4.58	0.85		
Sosyal Genelleme	Reflektifler	76	4.72	0.83	1.11	,267
	İmpulsifler	100	4.54	0.86		
Sosyal Ceza	Reflektifler	76	9.04	2.25	0.45	,650
	İmpulsifler	100	8.90	2.02		

*p<0.05

Reflektif ve impulsif çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı alt boyutları puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü t testi ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir. Tablo 4'te yer alan bulgular incelendiğinde, reflektif ve impulsif çocukların ahlaki (t=3.52; p<0.05) ve sosyal kural anlayışı ciddiyet (t=2.91; p<0.05) alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre reflektif çocuklar impulsif akranlarından ahlaki ve sosyal kuralları daha fazla ciddiye almaktadır. Diğer yandan reflektif ve impulsif çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme ve ceza alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Hızlı doğrucu ve yavaş yanlıcı çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı alt boyutları puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü t testi ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir. Tablo 5'in incelenmesinden de anlaşılabilir gibi, hızlı doğrucu ve yavaş yanlıcı çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı alt boyutları puan ortalamaları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 5. Hızlı doğrucu ve Yavaş Yanlışçı Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışı Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışı Alt Boyutları	Bilişsel Tempo	n	\bar{X}	ss	t	P
Ahlak Ciddiyet	Hızlı doğrucular	85	11.53	2.64	0.11	,911
	Yavaş yanlışçılar	39	11.59	3.06		
Ahlak Otorite Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.66	0.98	0.31	,753
	Yavaş yanlışçılar	39	4.72	0.94		
Ahlaki Kural Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.51	1.14	0.37	,706
	Yavaş yanlışçılar	39	4.59	1.16		
Ahlak Genelleme	Hızlı doğrucular	85	4.81	0.74	0.27	,781
	Yavaş yanlışçılar	39	4.77	0.87		
Ahlak Ceza	Hızlı doğrucular	85	8.86	2.20	0.72	,470
	Yavaş yanlışçılar	39	9.15	1.87		
Sosyal Ciddiyet	Hızlı doğrucular	85	11.25	2.95	0.63	,528
	Yavaş yanlışçılar	39	11.62	3.13		
Sosyal Otorite Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.36	1.27	0.93	,354
	Yavaş yanlışçılar	39	4.59	1.20		
Sosyal Kural Yokluğu	Hızlı doğrucular	85	4.49	1.17	1.06	,287
	Yavaş yanlışçılar	39	4.72	0.85		
Sosyal Genelleme	Hızlı doğrucular	85	4.73	0.83	0.40	,689
	Yavaş yanlışçılar	39	4.79	0.86		
Sosyal Ceza	Hızlı doğrucular	85	8.65	2.25	1.20	,232
	Yavaş yanlışçılar	39	9.15	2.02		

İmpulsif ve yavaş yanlışçı çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı alt boyutları puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü t testi ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde, impulsif ve yavaş yanlışçı bilişsel tempoya sahip çocukların ahlaki ($t=2.02$; $p<0.05$) ve sosyal kural bilgisi ciddiyet ($t=2.11$; $p<0.05$) alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu gözlenmektedir. Buna göre yavaş yanlışçı çocukların impulsif çocuklara göre ahlaki ve sosyal kuralları daha fazla ciddiye aldıkları söylenebilir. Diğer yandan yavaş yanlışçı ve impulsif çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme ve ceza alt boyutunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 6. İmpulsif ve Yavaş Yanlışçı Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışı Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışı Alt Boyutları	Bilişsel Tempo	n	\bar{X}	ss	t	P
Ahlak Ciddiyet	İmpulsifler	100	10.53	2.66	2.02*	,045
	Yavaş yanlışçılar	39	11.59	3.06		
Ahlak Otorite Yokluğu	İmpulsifler	100	4.47	1.35	1.04	,296
	Yavaş yanlışçılar	39	4.72	0.94		
Ahlaki Kural Yokluğu	İmpulsifler	100	4.57	1.22	0.08	,931
	Yavaş yanlışçılar	39	4.59	1.16		
Ahlak Genelleme	İmpulsifler	100	4.61	1.19	0.75	,451
	Yavaş yanlışçılar	39	4.77	0.87		
Ahlak Ceza	İmpulsifler	100	8.66	2.90	1.21	,227
	Yavaş yanlışçılar	39	9.15	1.87		
Sosyal Ciddiyet	İmpulsifler	100	11.43	2.90	2.11*	,036
	Yavaş yanlışçılar	39	11.62	3.13		
Sosyal Otorite Yokluğu	İmpulsifler	100	4.46	1.33	0.52	,598
	Yavaş yanlışçılar	39	4.59	1.20		
Sosyal Kural Yokluğu	İmpulsifler	100	4.58	1.13	0.68	,492
	Yavaş yanlışçılar	39	4.72	0.85		
Sosyal Genelleme	İmpulsifler	100	4.54	1.20	1.20	,229
	Yavaş yanlışçılar	39	4.79	0.86		
Ceza	İmpulsifler	100	8.90	2.00	0.66	,505
	Yavaş yanlışçılar	39	9.15	2.02		

*p<0.05

Tablo 7. Reflektif ve Yavaş Yanlışçı Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışı Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Alt Boyutları	Bilişsel Tempo	n	\bar{X}	SS	t	P
Ahlak Ciddiyet	Reflektifler	76	11.99	2.78	0.69	,486
	Yavaş yanlışçılar	39	11.59	3.06		
Ahlak Otorite Yokluğu	Reflektifler	76	4.78	0.93	0.31	,752
	Yavaş yanlışçılar	39	4.72	0.94		
Ahlaki Kural Yokluğu	Reflektifler	76	4.71	1.04	0.56	,573
	Yavaş yanlışçılar	39	4.59	1.16		
Ahlak Genelleme	Reflektifler	76	4.88	0.73	0.73	,466
	Yavaş yanlışçılar	39	4.77	0.87		
Ahlak Ceza	Reflektifler	76	8.96	2.31	0.45	,653
	Yavaş yanlışçılar	39	9.15	1.87		
Sosyal Ciddiyet	Reflektifler	76	11.78	3.19	0.25	,798
	Yavaş yanlışçılar	39	11.62	3.13		
Sosyal Otorite Yokluğu	Reflektifler	76	4.74	0.88	0.74	,459
	Yavaş yanlışçılar	39	4.59	1.20		

Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bilişsel Stillere Göre Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışları

Sosyal Kural Yokluğu	Reflektifler	76	4.55	1.11	0.81	,418
	Yavaş yanlışçılar	39	4.72	0.85		
Sosyal Genelleme	Reflektifler	76	4.72	0.90	0.40	,686
	Yavaş yanlışçılar	39	4.79	0.86		
Ceza	Reflektifler	76	9.04	2.02	0.28	,775
	Yavaş yanlışçılar	39	9.15	2.02		

Reflektif ve yavaş yanlışçı çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı alt boyutları puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü t testi ile yapılmıştır. Tablo 7’de, reflektif ve yavaş yanlışçı çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlenmektedir.

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlar literatür ışığında tartışılmıştır.

Hızlı doğrucu, reflektif, impulsif ve yavaş yanlışçı çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışı puan ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda, impulsif çocuklar; hızlı doğrucu, yavaş yanlışçı ve reflektif akranlarına göre ahlaki kural anlayışı ciddiye alt boyutunda daha düşük puanlar elde etmişlerdir. Diğer bir deyişle, impulsif çocuklar; hızlı doğrucu, yavaş yanlışçı ve reflektif akranlarına göre ahlaki kuralları daha az ciddiye almaktadırlar. Yau ve Smetana’ya (2003) göre çocukların ahlaki kural anlayışı sosyal kural anlayışından daha erken gelişmektedir. Bu bağlamda, impulsif çocukların ahlaki kural anlayışının hızlı doğrucu, yavaş yanlışçı ve reflektif göre daha geride olduğu söylenebilir. Ayrıca Schleifer ve Douglas’da (1973) okul öncesi dönemdeki reflektif çocukların ahlaki yargı düzeylerinin impulsiflere göre daha ileride olduğunu ileri sürmüştür. Lopez ve Lopez’e (1998) göre impulsif çocuklara verilen düşünmeyi artıran eğitim programı vasıtasıyla çocuklar reflektif hale getirilir yani daha fazla düşünerek hareket etmesi sağlanan çocuğun ahlaki gelişim düzeyi de artırılmış olur.

Diğer yandan impulsif çocuklar reflektif ve yavaş yanlışçı akranlarına göre sosyal kural anlayışı ciddiye alt boyutunda daha düşük puanlar elde etmişlerdir. Diğer bir anlatımla, impulsif çocuklar reflektif ve yavaş yanlışçı akranlarına göre sosyal kuralları daha az ciddiye almaktadırlar. Reflektif ve impulsif özellik ile sosyal mantık arasında ilişkiyi araştıran bazı araştırmacılara göre (Peters ve Bernerd, 1983; Bernfeld ve Peters, 1986) reflektif ve impulsif özellik sosyal mantıkla yakından ilişkilidir ve impulsifler reflektif akranlarına göre daha çok sosyal çatışma yaşamaktadırlar. Konu ile ilgili yapılan araştırmalar (Harrison ve Nadelman, 1972; Egeland, 1974; Messer ve Brodzinsky, 1979; Stuart ve Pumfrey, 1987; Marks, 2007) impulsif çocukların saldırganlık eğilimi olduğunu, öğrenme güçlüğüne yatkın olduklarını, okulla ilgili işlerde daha başarısız olduklarını, davranışlarını kontrol edemediklerini ortaya çıkarmıştır. Bütün bu özelliklerin impulsif çocukların sosyal kurallara uygun hareket tarzları geliştirmelerini engellediği ileri sürülebilir. Özellikle kuralların belirgin olduğu oyun faaliyeti esnasında reflektif ve impulsif çocukların özelliklerini Messer

(1976) yaptığı araştırma ile betimlemiştir. Messer' e göre 4-8 yaşındaki reflektif çocuklar oyun esnasında impulsif çocuklara göre dikkatlerini daha uzun sürdürmektedirler. İmpulsif okul öncesi çocuklar faaliyet yaparken konuşmakta ve faaliyetler arası gezinmektedirler fakat reflektifler konuşuyorken bile yaptıkları faaliyetle ilgili dikkatini sürdürmektedirler.

Araştırmanın diğer bir bulgusu da hızlı doğrucularla yavaş yanlışçılarının ve reflektiflerle yavaş yanlışçılarının ahlaki ve sosyal kural anlayışları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Diğer yandan reflektif çocuklarla hızlı doğrucu çocukların sosyal kural anlayışı otorite yokluğu alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Reflektif çocukların hızlı doğruculara göre sosyal kural anlayışı otorite yokluğu alt boyutu puanları yüksektir. Buna göre reflektif çocukların hızlı doğruculara göre sosyal kuralları içselleştirdikleri söylenebilir. Diğer bir deyişle reflektif çocukların sosyal kurallara otorite istediği için değil kurallara uygun hareket etmenin önemini kavradıkları için hızlı doğrucu olan çocukların reflektif çocuklara göre sosyal kurallarla ilgili otoriteye bağımlı davranış geliştirmelerinin nedeni olarak bu çocukların henüz düşünme süresi becerilerinin tam olgunlaşmamasından dolayı otorite algısı ile ilgili sıkıntı yaşadıkları vurgulanabilir. Susman, Huston-Stein ve Friedrich (1980) okul öncesi dönemdeki reflektif çocukların akranlarıyla ilişkilerinde aktif, prososyal, yetişkin otoritesine boyun eğmeyen ve kuralları sorgulayan çocuklar olduklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada varılan sonuçlar şu şekildedir:

Sonuç

Bu araştırmaya göre, hızlı doğrucu, reflektif, impulsif, yavaş yanlışçı okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışları farklılaşmaktadır. Özellikle impulsif çocuklar diğerlerine göre ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili sıkıntı yaşamaktadırlar. İmpulsif çocuklar; hızlı doğrucu, yavaş yanlışçı ve reflektif akranlarına göre ahlaki kuralları daha az ciddiye alırken, reflektif ve yavaş yanlışçı akranlarına göre de sosyal kuralları daha az ciddiye almaktadırlar. Kısaca impulsif çocuklar, ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili karmaşa yaşamaktadırlar. Bu durumda impulsif çocukların toplumsallaşma sorunu yaşamalarına neden olmaktadır.

Diğer yandan hızlı doğrucularla yavaş yanlışçılarının ve reflektiflerle yavaş yanlışçılarının ahlaki ve sosyal kural anlayışları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ayrıca reflektifler hızlı doğruculara göre sosyal kural anlayışı otorite yokluğu boyutunda daha yüksek puanlar elde etmişlerdir. Reflektif çocuklar sosyal kuralları içselleştirmişlerdir. Buna göre reflektif çocukların kural alanları ile ilgili anlayışı diğerlerine göre daha ileri düzeydedir.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında geliştirilen öneriler şunlardır:

1. Okul öncesi öğretmenlerine özellikle impulsif bir çocukla karşılaştığında alabileceği tedbirlerle ilgili hizmet içi eğitim verilmelidir.
2. Okul öncesi dönemdeki çocuklara Kansas Okul Öncesi Çocuklar İçin Düşümsellik-İçtepissellik Ölçeği uygulanarak impulsif çocukların erken dönemde tespit edilip, okul hayatlarında sıkıntı yaşamamaları için müdahale programları uygulanmalıdır.
3. İmpulsif çocukların düşünme sürelerini artırıcı eğitim programları düzenlenmeli ve onların reflektif yani düşünerek hareket eden çocuklar haline dönüştürülmesi sağlanmalıdır.
4. Okul öncesi çocukların bazı kişisel özellikleriyle, bilişsel stil düzeyleri arasındaki ilişkileri ortaya koymaya çalışan yeni araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C. & Hilgard, E. R. (1995). *Psikolojiye Giriş I*, (Çeviren: Kemal Atakay ve diğerleri), Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Aydın, A. (2000). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, 2. Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul.
- Bernfeld, G. A. & Peters, R. De V. (1986). Social reasoning and social behaviour in reflective and impulsive children. *Journal of Clinical Child Psychology*. Volume: 15, no: 3, pp: 221-227.
- Bilir, Ş. & Bal, S. (1989). "Kütahya İl Merkezinde Anaokuluna Giden ve Gitmeyen 4-6 Yaşlar Arasındaki Çocukların Kullandıkları İfadelerin Sözdizimi Yönünden İncelenmesi", *6. Ya-Pa Semineri*, Ya- Pa Yayınları, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve Davranış*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Egeland, B. (1974). Training impulsive children in the use of more efficient scanning techniques. *Child Development*, 45, 165-171.
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (1993) *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (Yayıma Hazırlayan: Bekir Onur), İmge Kitabevi, Ankara.
- Gargallo, B. (1993). Basic variables in reflection-impulsivity: A training programme to increase reflectivity. *European Journal of Psychology of Education*, 8(2), 151-167.
- Harrison, A. & Nadelman, L. (1972). Conceptual tempo and inhibition of movement in black preschool children. *Child Development*. 43(2), 657-68.
- Kagan, J., Rosman, B. L., Day, D., Albert, J., & Phillips, W. (1964). Information processing in the child: Significance of analytic and reflective attitudes. *Psychological Monographs*, 78 (1), 578.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Lopez, B. G. & Lopez, R. G. (1998). The improvement of moral development through an increase in reflection: A training programme. *Journal of Moral Education*, 27 (2): 225-242.

Marks, A. (2007). Relationships between cognitive styles and levels of aggression in preschool children. http://www.unt.edu/honors/eagelefeather/2005_Issue/Marks.shtml internet adresinden Kasım 2007’de alınmıştır.

Messer, S. B. (1976). Reflection-impulsivity: A review. *Psychological Bulletin*, 83 (6): 1026-1052.

Messer, S. B. & Brodzinsky, D. M. (1979). Aggression and its control among conceptual tempo groups. *Child Development*, 50, 758-766.

Peters, R. De V. & Bernferd, G. A. (1983). Reflection-impulsivity and social reasoning. *Developmental Psychology*, 19 (1): 78-81.

Schleifer, M. & Douglas, V. I. (1973). Moral judgments, behavior and cognitive style in young children. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 5: 133-144.

Seçer, Z., Sarı, H. & Olcay, O. (2006). Anne Tutumlarına Göre Okul öncesi Dönemdeki Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi, *S.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Konya.

Smetana, J. G. (1981). Preschool children's conceptions of moral and social rules. *Child Development*, Vol: 52, 1333-1336.

Stuart, A. & Pumfrey, P. D. (1987). Reflection-impulsivity and problem solving by primary school children. *Research in Education*, 38, 27-50.

Susman, E. J., Huston-Stein, A. & Friedrich-Cofer, L. (1980). Relation of conceptual tempo to social behaviours of head start children. *The Journal of Genetic Psychology*, 137, 17-20.

Wright, J. C. (1971). *KRISP (Kansas Reflection-Impulsivity Scale for Preschoolers)*. University of Kansas, Lawrence.

Yau, J. & Smetana, J. (2003). Conception of moral, social-conventional, and personal events, among Chinese preschoolers in Hong Kong. *Child Development*, 74(3), 647-658.